

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző: *Barabás Béla*

Cím: *Károlyi jubileuma előtt a betűszedőgép*

Forrás: *Újság*

Bpest

(Hely)

1936. II. 8.

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Osztályozás

92

hely

Kliegel József

Idő

"1936"

Személy

Helyszám

16 Százéves jubileuma előtt a betűszedőgép

Egy elkallódott magyar tehetség Kliegel József bajai lakatoslegény érdekes regénye

A budai Iparoskör elhatározta, hogy megrendezi Kliegel József magyar származású lakatosmester centennáriumát, aki 1837-ben feltalálta a betűszedőgépet.

A bajai lakatos céhben különnek és eszelősnek tartották az 1830-as esztendőben Kliegel József mesterlegényt, aki az utazóládákhoz szükséges vaspántokon, nagy zárkulcsokon kívül új gőzmozdonyokat akart konstruálni, sőt egyszer a céhben azt adta elő, hogy olyan zongorát talált fel, ami felhúzása után önmagától eljátssza az akkor divatos nótákat. Egyszóval, Kliegel József amolyan álmódzó iparos vándorlegény volt a Ganz Ábrahámok és Thék Endrék fajtájából, aki göresős somfabottal a kezében és iszákjával a hátán bejárta az országot, hogy munkát keressen; este pedig a verejtékes munka után, különféle ördögös masinákat konstruált.

Kliegel Jánosnak nem is volt sokáig maradása a bajai céhben, mert kigunyolták

és kinevették, — különösen akkor, amikor beszámolt arról, hogy sikerült feltalálnia egy olyan eljárást, amellyel könyveket nem közönséges kéziszedéssel lehet előállítani, hanem olyan géppel, amely „sebes szedésre és a szedés után a betűk automatikus szétosztására is alkalmas. A céh különce, a meghibbant ezermester tehát a kigunyoltatás elől menekült el Pest-Budára, hogy ott folytassa kísérleteit az első betűszedőgép végleges összeállítását.

A feltaláló a tömegtanyán

Regényes korszak volt, amikor a bajai lakatoslegény betette a lábát Pest-Budára. A szabadszó és a betű romantikus korszaka — magyar feltámadás az osztrák abszolútizmus béklyóiból. A bajai mesterlegény az akkor még lakatlan pesti fortifikációk egyik tömegtanyáján kapott szállást és rendezte be műhelyét. Nagy nyomorban és szenvedés között végül 1837. év elején — száz évvel ezelőtt — elkészült az első modern ritelemben vett szedőgép megszerkesztésével.

A véletlen úgy játszott közre, hogy a magyar szellemi élet akkori vezetői közül Vörösmarty Mihály tudomást szerzett „az eszelős” bajai lakatoslegény nagyszerű, korszakalkotó találmányáról. Felkereste Kliegel Jánost pesti tömeglakásán és megtekintette az általa szerkesztett betűszedőgépet. A találmányt oly nagyszerűnek találta, hogy arra a Magyar Tudományos Akadémia akkori jogelődjének, a „Magyar Tudós Társaságnak” figyelmét is felhívta. A Magyar Tudós Társaság különbizottságot küldött ki Kliegel találmányának megtekintésére és arról részletes jelentést kért. A helyszíre kiszállt bizottságban a Magyar Tudós Társaság akkori elnökén, gróf Teleky Józsefen kívül, Scheelius Lajos, Schädél (Toldy) Ferenc, Balog és Vörösmarty Mihály a költő vettek részt. Vörösmarty Mihály tett jelentést 1838-ban a Magyar Tudós Társaságban a bajai iparos vándorlegény kiváló konstrukciójáról.

Vörösmarty jelentése szóról-szóra ezeket mondja a Magyar Tudós Társaság 1838—40-es kiadványa szerint:

„Megtekintettük Kliegel József hazánkfia két rendkívüli gépét, amelyek „sebes szedésre és osztásra” szolgálnak. Kliegel találmánya két rendbeli gépből áll, mellyek elseje a nyomtatás után szétszedendő betűoszlopokat bontja fel elemeibe és minden betűt és jegyet külön szekrénybe rak le. A gép másika ismét azok sebes szedésére és előállítására szolgál. A két mű szoros összefüggésben áll egymással és egymást egészíti ki. A betűosztó gyorsgép harminc különféle betű és írásjegy elosztására készült.”

Vörösmarty Mihály jelentésében még a következőket emeli ki:

„A tekintetes Tudós Társaság láthatja, mily hatást gyakorolhat az egykor a népoktatás és eszmék hasznos terjesztésére, a legszegényebb szüle is képes leszen gyermekeinek szükséges könyveket megvásárolni, a legközpertőbb vagyonu is tarthat magának egy hirlapot ismereteinek folyvásti nevelésére És ha Gutenberg időszakot képezett a polgárosodásban, Kliegel hazánkfia találmánya, a tökély azon pontján, melyre képes, a nyomtatás mesterségében fog oly időszakot alkotni milyen négy század alatt fel nem tűnt. Ezért a küldöttség azon óhaját kifejezésével rekeszti be tudósítását, bár jeles hazánkfia, ha gépe a modell után teljesen felépítve lesz és a róla támadt reményeknek meg fog felelni, országos jutalmát vegye fáradozásainak. Ha Daguerre (a fényképezőgép feltalálója) szép találmányért hatezer frankot nyert évi díjul, Kliegel esokkal hasznosabbért megérdemli, hogy róla a haza a nemzet méltóságához és a találmány közhasznosságához képest gondoskodjék”.

A Magyar Tudós Társaság azonban e jelentés vétele után, egyelőre még nem határozott és így Kliegel József továbbra is szörnyű nyomorban tengődött. De nevét már mindenütt ismerték.

Egy szép napon a pesti fortifikáció tömegtanyájáról eltűnt az eszelős bajai iparoslegény. Feltámadt vándorló ösztöne. Iszákját újra a hátára akasztotta és két öt rézkrajcárossal a zsebében utnak indult ismeretlen tájak felé. Hova, — egyelőre maga sem tudta. Faluról-falura vándorolt felfelé a Duna mentén, hátha van valamilyen